

ՄԷՃՄՈՒՄԻ ԱՆՊԱՐ

DIRECTION DU JOURNAL
MEDJMOUA-IAHBAR
65 Grand rue de Péra, Taksim, 65

Ապովե՛ ճիւղարար
Խարանայի խին 2րու 60 35
Թաշրա խին 85 45
Միսնայի խին 20 10

ՀԱՐՏԵՆԳՈՒՄ ԵՎ ՀՈՒՐՄԱ ԻՐԹԵՍԻ
ԿԻՆԵՄԱՏՈՐ ՆԵՐՈՒՆՈՒՄ
Խաղաղ խին աշխատող օրուներ
Թաշրա խին 20 10

مجموعه اخبار
کتابخانه قسم جلدی و روز 70

ՊԱՅՏՈՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՅԳ. ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ՎԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅՈՑ

Անցնալ տոյ. 25-ին, Կիրակի առաւօտ, եկեղեցիներու մէջ ազգարարութեան թէ, որոշուած է հետեւեալ Երկաշարի օրուքնէ սկսեալ Գրիգորեան (նոր) տոմարը գործածել, և մեր եկեղեցական ամսաթիւք թուիւններն ըստ այնմ կատարել:

Ժողովս բնականաբար չէր կրնար անատրելի մնալ այս բարոյական նոր եղիւլութեան հանդէպ, որ իսկ յաջորդեալ պատճառով է, Հասարակութեան մէջ, հետեւեալ արար երկարութեան խորհրդակցեցաւ այս, յոյժ կարեւոր խնդրոյն վրայ, և,—

Նկատելով որ զուտ ընկերական և քաղաքային հանգամանք ունեցող սոյն խնդրոյն մէջ ո՛ր է փոփոխութիւն ներմուծելու համար հարկ անհրաժեշտ էր կարծիքն առնել նաեւ Ազգին, խորհրդակցելով անոր օրինաւոր ներկայացուցիչներուն հետ (ինչ որ անկարելի պիտի ըլլար ներկայ պայմաններու մէջ), որով եղածը լոկ քանակին կարգադրութիւն մըն է:

Նկատելով որ այն թեմերուն մէջ ուր նոր տոմարի գործածութիւնը չէ ընդունուած, Հասարակութեան փոքրամասնութիւն կը կազմէ, և ընկերական և առեւտրական տեսակետով սերտ կապակցութիւն ունի ոչ-կաթողիկէ և չառաքելական երկրներէ քրիստոնէայ հասարակութեանց հետ, որք տակաւին ինչ տոմարով կ'ընթանան, որով այս յեղաշրջումը նշանակաւոր փոփոխութեան պիտի ըլլայ մեր յայտնոյ:

Նկատելով որ, եթէ թեմերէն ոմանք

նոր տոմարի գործածութիւնն ընդունած են, ապա եղած է բնականաբար անոր հետ, այն թեմերուն մէջ, ուր Հայ-Կաթողիկէ Հասարակութիւնն եթէ մեծամասնութիւն չկարգէ իսկ, գոնէ բնականաբար ընդունաւ, և նշանակաւոր չլիարարուեալ. համար տոմարի տարբերութեան պատճառով. և թէ թեմերէն ոմանք, փամփայտելով նոր տոմարն ընդունած ըլլալը՝ պատճառ մը չէ որ ցարդ ինչ տոմարը գործածող թեմերն իրենց ընթացքը փոխեն այսօրին քմա-հաճ կարգադրութեան մը համակերպելով:

Նկատելով որ, Հասարակութեան համար նոր տոմարին գործածութիւնն ինչ ինչ խորհրդածութիւններով Կառավարութեան կողմէ արգելուած է, ամէն անգամ որ այս խնդրին յուշուած է, և թէ երկուստեք յատուակ Տ. Ազգարան և Տ. Էմմանուէլեան Կաթողիկոս-Պատրիարքներու օրով, Արքայութեան և Կրօնաց Նախարարութեան Պատրիարքարանի գրուած 3 Քէճէպ 308 և 21 Շապուր 308 և 17 Մայիս 319 թուակերպ պաշտօնագրերը ցարդ ի գործութեան են, և ապա պաշտօնագրոյ առիթ տուող պատճառներ չեն վերցած տակաւին:

Որոշեց մերժել նոր տոմարի գործածութեան համար եղած այս անհարկի կարգադրութիւնն և ներկայ Յայտարարութեամբ իւր որոշումը ծանուցանել Հայ-Կաթողիկէ Հասարակութեան:

Ի Պատրիարքարանի,
Բերա, 6)19 Դեկտ. 1912

ԻՆՉ ՊԻՏԻ ԸՆԼԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐՈՅՆ ԵԼՔԸ =+=

Ո՞րտ երկու տարի է որ Հայ-Կաթողիկէ Հասարակութիւնը յուզեալ և անկերպարան վիճակի մէջ կը գտնուի Պոլսի թէ գաւառները և ամէն օր իւրաքանչիւր տեղէն ուր տխուր դէպքեր մը, խռովութեան մը տխուր գոյժը կուգայ արիւնտոնելու համար ազգասէրներու սրտերը: Եւ երբեմն դէպքերը այնքան սրտակեղիք են, որուն առջեւ անկարելի է պաշարիւնութիւնը պահել և յոգեմբ աշխատել կը պատկանայ որ վտանգ կ'ապաւնայ օր մը վերջնապէս մեծ աղէտ մը բերելու Հասարակութեան: Գրեթէ:

Այս ամբողջ խռովութեան պատճառն է Թերզեան, ինչպէս ծանօթ է ամենուն, որ յամառաբար միտքը դրած է անպատճառ այս Հասարակութիւնը քայքայելու, բաւական է որ ինքը կաշառ մնայ խարխուլ և նշանակութիւնէ զուրկ անթուր մը վրայ, վտանգի ինչ նշանակութիւն ունի Կաթողիկոս-Պատրիարքական Աթոռը, եթէ չունենայ անոր յարող հասարակութիւնը: Ամէն ոք անձկութեամբ կը հարցնէ, մինչեւ երբ պէտք է տեսնայ այս խռովեալ վիճակը. որքան այս անձկութիւնն կ'աւելնայ այնքան դէպքերը մեծ լը ցուցնեն անոր ելքը և ապագան:

Սակայն կարծենք թէ ալ բաւական է

ալ, տեսնելու համար թէ ո՞րն է իրականապէս, գործնական, օգտակար, ուստի և նախընտրելի:

Այս առաջարկութիւնը մէջտեղ դնելով, մենք մատերին պիտի դնենք բուն վերջին ու նշարակը կը զարնենք բուն խոցին, միանգամայն միշտ, կամ այլ խոցը արմատախիլ ընելու, կամ այլ բժշկական գործողութեան տակ մահանալու, նախադաս համարելով կենաց և մահու մէջ տարբերելը, ցուատանջ՝ կամ աւելի լաւ է ըսել, միանգամ մեռնել քան աւելի օր մեռնել, կամ խոցու կենդանանալ:

Ա. Ծանշեալ Թերզեանը իբրեւ Կաթողիկոս-Պատրիարք, կ'ընենք որ այս աղ-պին ձեռքը չէ կերպով մը, քանի որ Կառավարութեան առջեւ պաշտօնական ըլլալով, այսօր ալ ևս անհարկ է որ Կառավարութիւնը վերտախ ճանաչող զինքը իբրեւ Պատրիարք: Եթէ օրինակ բերուի Հատուկանը, մենք կ'ընենք որ ինքզինը կը տարբերի, վասն զի Հատուկան ընդունեցաւ կանխաւ Հասարակութեան գոյութեան հիմնական սկզբունքները կառավարական արմատախիլութեան, ինչ որ Թերզեան չ'ընէր ինչ և կը մերժէ: Երկրորդ՝ Հատուկան ունի արդէն բազմաթիւ կուսակցութիւն մը Հասարակութեան մէջ, ինչ որ կը պակսի այսօր Թերզեանի: Երրորդ՝ Հատուկան չունի իր շուրջ այնքան հակառակութիւն, որքան արդար տակաւին կայ այսօր Թերզեանի դէմ, և ինչ և ինչ Կաթողիկէ, Հասարակութեան նախնական պարտականութիւնն է միշտ յետին չունի պաշտպան և տէր կանգնել աղգային դատաւոր և նախնական իրաւանց, զոր մեր նախնիք այնքան զսուզութեամբ ժողոված թողած են մեզ, զորմէ մէկ հարեւորով քանակով և արմատախիլ ընել կ'ուզէ Թերզեան: Զորքորդ Թերզեանի համար ևս անկարելի է կերպով մը վերադառնալ Կաթողիկոս-Պատրիարք ճանաչուիլ աղգէն, վասն զի ասով ինք իրեն հակասած կ'ըլլայ, ինքը որ Հատուկութեան իբր հակակաթողիկէ, հայտնաբերեալ ամբաստանեց, ինչպէս զարձակ կաթողիկէ պիտի ճանաչայ նոյն Հասարակութեանը: Այս այս պատճառները անկարելի կը դարձնեն առաջին ելքին ընդունելութիւնը:

Տեսնենք թէ օգտակար և գործնական պիտի ըլլայ այն:

Թերզեանը ընդունիլ իբր կաթողիկոս-պատրիարք, ընդունիլ կը նշանակէ անոր լուծում, ուղղութիւնը, այսինքն յանձնել աղգին բաղքը և ճակատագրի օրունքն իր կաթողիկոս-պատրիարքին քմահաճոյքին: Եւ չըսուի որ Թերզեան կրօնական խնդրով գծած է աղգին հետ, վասն զի ինչպէս փորձերը կը ցուցնեն, քանի որ եկեղեցական հանգամանք ունի այդ անձը, կրօնայ ամէն անգամ կրօնական պատրաստակի տակ ծածկել իր ո՛ր է ինչ մէկ նպատակը և այնպէս դարձեալ խզում յառաջ բերել, ինչ որ բոլոր Թերզեանի Հիմնապէս Թերզեանը ընդունիլ, միանգամայն միշտ աղգ-կանգնեալ կրօնականութիւնը մեռնելու բռն է: Քանի որ պիտի չըլլայ ոչ ժողովը, ոչ հասարակութիւն, և ուստի ասոնց ինքերու թիւը կենսաբ. չկրնար ունենալ. արդ ուրմէն սիրաւ կը հանդուրժէ լոկ Թերզեանի մը քմահաճոյքը յազգեցնելու համար Հասարակութեան ընկերային գոյութեան մահաբեր հարեւորը տալ Աւելցնենք ասոր

վրայ Պոլսի թէ գաւառի այնքան ժողովուրդ-նան արդար տակաւին կ'ընեն և զայրոյթը Թերզեանի հանդէպ. նա ալ եւս ոչ մէկ հակառակութիւն չպիտի կարենայ ունենալ ժողովրդեան վրայ, վասն զի իւր օր է ինչ մէկ կարգադրութիւնը տնտեսական պիտի ընդունուի և միշտ գրգռութիւն անպակաս պիտի ըլլայ: Թողունք որ Թերզեան արդէն բնաւորութեամբ սմբ. օրէն օր պիտի դադարէ ժողովրդեան արմատախիլութեանց հակառակ կարգադրութիւնները բնաւոր, և միշտ խռովութեան որով ցանկութեւնը՝ հակառակութեան ուղղութեամբ որ կ'ընենք, երկու տարուան փոքր կ'ապացուցանէ ըսածներս, ինչ որ պէտք է լուրջ ուշադրութեան առնուի: Զուտանք որ նա անհաւա յետեւ մ'է և եթէ առիթը ձեռքը անցնի, չարաչար կերպով վրէժը լռեցնելու պիտի ելլէ և անկարելի է այսօրուքն իսկ գոչալիկ ասոր աղէտալի հիտեւանքները...

Այս հարեւանցի դիտւած այս պատճառները բաւական են կարծենք համոզում առաջ բերելու որ առաջին ելքը անգործադրելի, անիրականալի և վնասակար է:

Եւ արդէն այս վերջնական ելքը չկրնար ըլլալ, վասն զի ցորքան որ մնայ Թերզեան, միշտ անպոկան պիտի ըլլայ խռովութիւնը: Ուստի կը մնայ երկրորդ ելքը: Այն է մերժել, վտարել Թերզեանը աղգայն չընանկէն դուրս, չճանչնալ անոր վրայ որ է ինչ պաշտօնական հանգամանք, ուստի և չճանչնալ անոր կողմէն զրկուած ոչ մէկ պաշտօնայ և ոչ հրա-հանգ: Ինչ որ կ'արգելու կարծենք մեզի այս ելքը գործադրելու, կրօնական հանգամանքն է Թերզեանի, որով կը ասու-մարանուի թէ ցորքան որ նա չ'արժանար այդ կրօնական հանգամանքէն, ոչ ոք իրաւունք չունի զայն պաշտօնական ընկուռ-ուստի և հետեւաբար պիտի մնայ այն իր դիրքին վրայ, որով կ'ենթադրուի որ կու-թողիկէ մնալու համար պէտք է հանդուր-ժել մինչեւ որ պարագայները բնական ելքը տան խնդրոյն: Այս ենթադրութիւնը հակասական է և անտեղի: Վասն զի եթէ Թ'րզեանի կրօնական հանգամանքը կը զօրէ արդէն, այն յամառաբար կը պնդէ թէ անոնք որ չեն ճանչնար իր վրայ կա-թողիկոս-պատրիարքական իշխանութիւնը կամ այդ երկուքնէն մին, արդէն նոյն աղգ-գործով դադրած կ'ըլլան կաթողիկէ ըլ-լալէ. ուստի եթէ կը ճանչնան Թերզեանի վրայ կրօնական հանգամանք, ժողովուրդը կ'ուզէ բացարձակապէս, կ'ուզէ մատ-նակի մերժել Թերզեանի իշխանութիւնը, ըստ Թերզեանի կը դադրի կաթողիկէ ըլ-լալէ, որով Թերզեան կերպով մը թելադ-րած կ'ըլլայ չճանչնալ բացարձակապէս իր վրայ ոչ մէկ պաշտօնական հանգա-մանք, հետեւաբար աւելորդ կ'ըլլայ ակ-նածութիւն ցոյց տալ անոր կրօնական հանգամանքին: Մենք կարծենք թէ պո-րայ բան է սպասել որ Ս. Քահանայա-պետը ի վերջոյ խնդրոյն տեղեկանալով վերջ մը տայ անոր: Մեր առած տեղեկու-թեանց համաձայն, Թերզեան Հոգւոյն պէս հակացուցած է որ ժողովրդին կողմէն ըլլալը ոչ մէկ զիմում նկատուելի հանգ-մանք, վասն զի անոնք դիմախաւուր և չինծու են, ինչպէս Թերզեան և իրենները իսկ խոստովանած էին Սիւնհոգոսական թուղթերուն մէջ. ուստի աւելորդ է այդ դիմումներն արդիւնք սպասել. և երկրորդ շատ տարակուսելի է որ եղած դիմումն

հէր, եհրաւն գլխաւոյ թիւրքիստան, Խոնտանան գլխաւոյ առաւօրն էհէմմիլէ- վար տար: Գառնունէրաւոր գտովլէթ վէ- ռա առաւ տար: Էլբրքաւ,հիւքիւնէթ Սէ- շէթարաֆընտան,էրմէնի վիլայէթէրինէ էհլը Էրումշուէ էհալիսահին էհնիլէթինէ ըզ վալիէր թայիւի իտիլէշաի իշին վլէթիւնէ իւրար իթմէշ պորըլ տար: Լալիէր Էրմէնի օլմար տարար: Էվ- ալը պիւր միւֆէթիթիշու ուսուումի տալի- իշին իտիլէշի տիւր, լէ էհր տիւնէ վ- էրին ատի գըրգըննէլըզլ պու մէ- թիլէթէ քէնաի միլլէթաւլապընտան իշին թայիւնինէ մանի օլուրտա, Միւն- իլար Ամէրլիգաւա միւրաւաւթ օլու- պիւրի քի, Իրան իշին Մ.Մ.օրկըն Եիւս- ի կիսի շալիսէ հայրէթ պիւր վասի իտիլէշի Խաւ, Աննէթ Մ. Զ. Կ. Կ. Կ.

4. Շրխախէ գատար վռագռ պռւմըշ
օշան պիր թազըմ ուղունսղըղշարա խի-
թամ վէրոնք իւզրէ, Ուսումնարան հիւս-
մակալու թիւը թարսքնտան պաւսիհե-
նի հազգընտան եարմըշ օշան պիր նիզամ-
նանս, իւսղիղ վէ թառիգ օընմազ իւզրէ
մէճնէն թագոսի խաշիշ օշմազ, թէտ-
գիլգի՝ Ուսումնական հրքսուրա իւզէ գը-
լընմըշ տըր, Պու պապանէք ըաբօր՝ Վարշ,
փօղովա կէթիլիլէնէք տիր Պու խուսուս-
տաքի միւզաքէր՝ Ուսումնարանըն հիւս-
մակալու թիւըն աղաւընտան Արտմ էֆ,
Իրնճնանըն առաքի մէճիլէ տաղէթիլլէ
ճէրէհան իթմիշ սիր,

Սահմանը ինքիսագ Վե միւսիրի մեհուըը
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՕԼՍՅԵԱՆ